

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Hlasová rekognice

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

2023
XVI. ročník

Autor: Radka Čihulková
Konzultant: JUDr. Mgr. Marek Dvořák, Ph.D.
PhDr. Marie Hes Svobodová, Ph.D.
doc. Mgr. Radek Skarnitzl, Ph.D.

Navrhovaný profilační modul: Trestní právo, kriminologie, kriminalistika

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do XVI. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracovala samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Praze dne 19. 4. 2023

Radka Čihulková

Celkový rozsah vlastního textu práce (od úvodu po závěr), včetně mezer a poznámek pod čarou: 53 999 znaků.

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Základní vymezení rekognice.....	5
3. Klasifikace rekognice.....	5
4. Rekognice podle funkčně-dynamických znaků, návyků a stereotypů.....	6
5. Historie hlasové rekognice	7
5.1 První případ hlasové rekognice.....	7
5.2 Mack v. Florida.....	7
5.3 Hauptmannův proces.....	8
6. Právní úprava hlasové rekognice a její specifika.....	8
6.2 Právní zakotvení.....	8
6.2 První fáze.....	9
6.3 Druhá fáze.....	10
6.4 Třetí fáze.....	12
6.5 Místo provedení rekognice	12
6.6 Prázdna rekognice	13
7. Vědecko-psychologické aspekty hlasové rekognice.....	13
7.1 Výzkum Frances McGehee.....	14
7.2 Výzkum Daniela Yarmeyho	15
8. Ústavněprávní problematika hlasové rekognice	15
9. Úskalí hlasové rekognice.....	16
10. Forenzní identifikace mluvího	18
11. Závěr	19

1. Úvod

Rekognice je osvědčeným a hojně využívaným důkazním prostředkem, jehož prostřednictvím bývají získávány zásadní, nezřídka jedině usvědčující důkazy. Totéž platí o rekognici hlasové, ke které se přistupuje v situacích, v nichž je mnohdy paměťová stopa na hlas pachatele jediným vodítkem k jeho identifikaci.

V minulosti byla hlasová rekognice jakožto důkazní prostředek využívána zejména v případech, kdy měl pachatel zakrytou nebo zamaskovanou tvář, pokud byly svědkovi zavázány oči, nebo byl zrakově postižený, nebo u trestných činů spáchaných ve tmě. V současnosti vlivem rozvoje moderních technologií a nárůstu trestné činnosti, které se pachatelé dopouštějí v kyberprostoru – zejména podvodů či vydírání páchaných po telefonu, se prostor pro použití hlasové rekognice značně rozšiřuje.

Jakož i u rekognice podle vzhledu, i u hlasové rekognice vystupují do popředí značně znepokojující výsledky vědeckých výzkumů poukazující na chybovost lidské paměti a schopnosti identifikace, které v kombinaci se skutečností, že se velmi často jedná o jediný usvědčující důkaz, mohou vést k fatálním justičním omylům. Vzhledem ke komplikovanosti, zásadní neopakovatelnosti a rizikům spojeným s, byť nepatrnými procesními pochybeními jsou na její provedení kladeny značné požadavky, jejichž nedodržení může vést k absolutní či relativní neúčinnosti důkazu.

Dlouhou dobu nebyla rekognici věnována adekvátní pozornost a její úprava byla v českém právním řádu naprosto nedostatečná, neboť v trestním řádu nebyla výslovně zakotvena. V roce 1971 vyšlo z pera profesora Protivínského na více než padesát let jedině souhrnné dílo věnující se obsáhleji rekognici, a to kniha *Rekognice v přípravném řízení*. Od té doby však odborná debata utichala a až v poslední době, zejména v souvislosti s výsledky zahraničních výzkumů přicházejících s alarmujícími počty nespravedlivě odsouzených právě na základě rekognice, se začíná opět rozvířovat. V roce 2022 vydal doktor Dvořák monografii *Rekognice osob v trestním řízení* komplexně pojímající problematiku rekognice se zaměřením zejména na rekognici podle vzhledu.

Akcent kladený v odborné sféře na rekognici podle vzezření souvisí se skutečností, že převážná většina prováděných rekogničních úkonů je uskutečňována na základě vzhledu, a problematika hlasové rekognice je spíše okrajová. Existuje pro to celá řada důvodů. Počínaje vyšším počtem případů očitých svědectví než svědectví na základě sluchu, nemožností donucení k aktivnímu projevu obviněného jako vyjádření zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*, extrémní náchylností ke zmaření výsledků rekognice ze strany obviněného, výrazně nižší možností verifikace důvodů ztotožnění při rekognici a mnoha dalších. Přesto se domnívám, že množství aspektů činících hlasovou rekognici komplikovanou by nemělo vést k přehlížení této problematiky a k vyhýbání se jejímu provádění v praxi.

Tato práce si klade za cíl, v rámci možností svého rozsahu, vedle základní charakteristiky hlasové rekognice a vyzdvihnutí jejích odlišností od rekognice podle vzhledu, poukázat na nedostatky právní úpravy z důvodů jejích specifik a limity využitelnosti hlasové rekognice. Práce se rovněž zabývá forenzní identifikací hlasu jakožto častější metodou identifikace mluvčího a jejími metodami. V závěru je poté předložen návrh vhodných změn právní úpravy hlasové rekognice s přihlédnutím k jejím

specifikům. Práce je zpracována zejména metodou analytickou, jejímž prostřednictvím jsou zkoumány a polemizovány jednotlivé výzkumy a jejich závěry, současně metodou deskriptivní, v rámci popisu rekognice, odlišení hlasové rekognice od ostatních druhů, a okrajově, při zohledňování poznatků ze zahraničních právních úprav a výzkumů, metodou komparativní.

2. Základní vymezení rekognice

Nejobecněji rekognicí rozumíme činnost člověka směřující k identifikaci osoby či věci. Může být chápána ve dvou rovinách, v rovině kriminalistické a trestněprávní. Kriminalistika definuje rekognici jako samostatnou metodu kriminalistické praktické činnosti spočívající v identifikaci konkrétní, dříve vlastními smysly vnímané osoby nebo věci znovupoznáním poznávající osobou.¹ Z trestněprávního hlediska je rekognice nejčastěji vymezována jako zvláštní procesní úkon a samostatný důkazní prostředek spočívající ve znovupoznání osob či věcí s cílem důkazně relevantního určení jejich totožnosti v trestním řízení.²

Rekognice je upravena v samostatném ustanovení § 104b zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu („trestní řád“), v hlavě páté upravující dokazování, oddílu třetím obsahujícím zvláštní způsoby dokazování, pod něž vedle rekognice subsumujeme konfrontaci, vyšetřovací pokus, rekonstrukci a prověrku na místě.

Samostatnou právní úpravu rekognice přinesla do trestního řádu tzv. velká novela v roce 2001. Úprava rekognice je pro všechny druhy jednotná, přičemž trestní řád *expressis verbis* uvádí pouze rekognici podle vzezření a hlasovou rekognici. V praxi jsou prováděny i jiné druhy rekognice, zejména rekognice dle chůze nebo rekognice na základě jiných dynamických znaků. Takové případy jsou však spíše ojedinělé.

Trestním řádem předvídaný cíl a účel rekognice, kterým je pozitivní individuální identifikace osoby či věci napomáhající objasnění trestných činů a potrestání pachatelů,³ je vyjádřen v § 104b odst. 1 trestního řádu, dle kterého se rekognice koná, pokud je „*pro trestní řízení důležité, aby podezřelý, obviněný nebo svědek znovu poznal osobu nebo věc a určil tím jejich totožnost*“. Jak bylo však v minulosti deklarováno rovněž Ústavním soudem, přinejmenším stejně důležitým účelem rekognice je „*vyločení nevinných osob z podezření, a tudíž účel ochrany individuálních práv před neodůvodněným stíháním a odsouzením*“.⁴

3. Klasifikace rekognice

Rekognice může být členěna dle řady hledisek, přičemž se budu následně zabývat pouze těmi, která jsou pro tuto práci stěžejní. Nejčastějším kritériem dělení je dle druhu objektu na: a) rekognici

¹ Němec, M.: *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: Eurounion, 2004, str. 286.

² Srov. Jelínek J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, str. 463; srov. Císařová, D. Fenyk, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 365.

³ Dvořák, M.: *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022, str. 27.

⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01 (37/2002 USn.).

osob (dále členěna na rekognici živých osob a mrtvol), b) rekognici věcí a c) rekognici zvířat. V této práci se nadále budu zabývat pouze rekognicí živých osob.

Dále lze rekognici kategorizovat dle stupně původnosti objektu na: a) rekognici *in natura* a b) rekognici podle modelu (zejména podle fotografie).

Nejdůležitějším hlediskem členění pro tuto práci je rozdělení dle identifikačních znaků objektu na: a) rekognici podle anatomicko-morfologických znaků – zejména podle vzhledu a b) rekognici podle funkčně-dynamických znaků, návyků a stereotypů, kterými jsou například chůze nebo hlas.

V neposlední řadě je zde členění, které má význam zejména u rekognice podle vzhledu, a to dle typu (tj. celkového způsobu realizace) na: a) simultánní rekognici, b) sekvenční rekognici, c) eliminační rekognici a d) *wildcard* rekognici.⁵

4. Rekognice podle funkčně-dynamických znaků, návyků a stereotypů

Mezi identifikační dynamické znaky, které mohou mít důkazní význam v trestním řízení, řadíme zejména gestikulaci, mimiku, chůzi, běh a další pohyby.⁶ Za funkční znaky považujeme hlas a řeč. Funkčně-dynamické znaky „*jsou výrazem anatomických a fyziologických zvláštností stavby a stavu nosného a pohybového aparátu lidského těla, různých patologických změn, tělesného a duševního stavu i individuálních návyků*“,⁷ a mohou být vnímány zejména zrakem či sluchem.

Váha jednotlivých znaků pro rekognici se odvíjí zejména od jejich stálosti a stupně atypičnosti, resp. jedinečnosti, neboť některé jsou pouze krátkodobým, snadno změnitelným a ovladatelným projevem závislým do značné míry na vůli dané osoby, a jiné přetrvávají po celý život, jsou nezávislé na vůli dotyčného a vykazují vysokou míru specifčnosti (např. vady řeči). Právě ty poté hrají významnou roli při identifikaci podle funkčně-dynamických znaků.

Hlasová rekognice je druhem rekognice, při které je osoba poznávána na základě funkčně-dynamických znaků, návyků a stereotypů, konkrétně na základě hlasového projevu poznávaného. Vychází se z premisy, že neexistují dvě osoby, jejichž hlas a řečnický projev by byl ve všech aspektech totožný, což je dáno nejenom rozdílností v uspořádání hlasových orgánů, ale také zejména sociálním vývojem, vlivem prostředí, jazykem, zlozvyky a vadami řeči. Hlasový projev je rovněž ovlivněn aktuálním psychofyzickým stavem – např. pokud je osoba ve stresu, mluví vyšším tónem, než když je v klidu, neboť působením adrenalinu, který se vyplavuje ve stresových situacích, dochází k napnutí hlasivek, čímž se automaticky zvýší hlas.⁸ Vzhledem k jedinečnosti lidského hlasu tudíž může dojít k individuální identifikaci mluvčího.

Existují různé typy důkazů spočívající v hlasové identifikaci, které mohou být využity v trestním řízení. Jedná se o důkazy založené na předchozím sluchovém vjemu svědka nebo

---

⁵ Dvořák, M.: *Op. cit.*, str. 57.

⁶ Dvořák, M.: *Op. cit.*, str. 69.

⁷ Prerad, V. a kol: *Kriminalistika. Prozatímní učební text z oboru kriminalistické taktiky*. Praha: Tiskárna MV v Praze, 1968, str. 351.

⁸ British Voice Association: *The effects of stress and emotion on the voice*. [online]. [zobrazeno 02-04-2023, 9:44]. Dostupné online na: <https://www.britishvoiceassociation.org.uk/voicecare_stress-emotion-voice.htm>.

poškozeného vztahující se k hlasu pachatele, ať už z průběhu trestného činu nebo po jeho spáchání, a následném ztotožnění s hlasem mluvčího v rámci rekognice. Častějším typem důkazních prostředků spočívajících v hlasové identifikaci jsou však odborná vyjádření a znalecké posudky odborníků z oblasti forenzní fonetiky a audioexpertizy, kteří za použití fonetických, lingvistických a elektroakustických metod, jsou schopni učinit individuální identifikaci pachatele.

5. Historie hlasové rekognice

5.1 První případ hlasové rekognice

První záznam o soudním řízení, ve kterém byla jako důkazní prostředek použita identifikace mluvčího, pochází z roku 1660 z procesu s Williamem Huletem, který byl v Anglii obviněn z královraždy při popravě krále Karla I. Klíčovým usvědčujícím důkazem proti Huletovi byla identifikace Richardem Gittensem, který znal Huletův hlas díky jejich příslušnosti ke stejnému vojenskému pluku. Přestože byla tvář kata skryta, Gittens uvedl, že poznal Huleta podle jeho řeči, když prosil krále o odpuštění. Hulet byl následně shledán vinným z velezrady. Po určité době se však původní kat krále Karla I. k popravě přiznal a soud Huleta omilostnil a nedošlo k jeho popravě. Zdaleka ne všechny případy falešné identifikace mluvčího však končí tím, že by bylo spravedlnosti učiněno za dost. Existuje mnoho případů, kdy byly nevinné osoby nespravedlivě odsouzeny a odpykaly si dlouhé tresty, anebo byly popraveny, než byly následně zproštěny viny.⁹

5.2 Mack v. Florida

V roce 1907 v případě *Mack v. Florida*, jehož předmětem bylo znásilnění bělošské ženy neznámým mužem afroamerického původu, dospěl soudce k závěru, že je možné identifikovat mluvčího na základě dvou vět „*I have got you now*“ a „*I don't want your money*“. V odůvodnění soudce uvedl, že stres z okolností zanechá tak silný vjem pachatelova hlasu v paměti oběti, že na jeho hlas nikdy nezapomene a při opětovném zaslechnutí hlasu mluvčího ho okamžitě pozná. Již v tomto případě se projevuje negativní jev související s hlasovou rekognicí jako důkazním prostředkem v soudním řízení, a to, že důkazy z ní získané jsou hodnoceny zejména na základě intuice toho kterého soudce, který činí závěry o důvěryhodnosti paměťových schopností poznávajícího. Většina výzkumů, která byla za posledních několik desítek let provedena, nicméně poukazuje na to, že osoby mají tendenci přeceňovat kvalitu paměti jak své, tak druhých, a přikládat paměťovým stopám větší váhu, než jaká by byla adekvátní.¹⁰ Na trvalost a kvalitu paměti má do velké míry vliv stresovost zapamatovávané situace. Studie, které se věnovaly vlivu stresu na paměť, však dochází k velmi rozdílným závěrům. Některé přiznávají stresu pozitivní vliv na paměť, jiné naopak negativní a některé vůbec žádný.¹¹

⁹ Sherrin C.: Earwitness Evidence: The Reliability of Voice Identifications. In: *Osgoode Hall Law Journal*, 2015, 52 (3), str. 5.

¹⁰ Diamond, N. B.; Armson, M. J.; Levine, B.: The Truth Is Out There: Accuracy in Recall of Verifiable Real-World Events. In: *Psychological Science*. 2020, 31(12), str. 1544–1556.

¹¹ Deffenbacher, K. A.; Bornstein, B. H.; Penrod, S. D.; McGorty, E. K.: A meta-analytic review of the effects of high stress on eyewitness memory. In: *Law and Human Behavior*. 2004, 28 (6), str. 687–706; Brace, N. A.; Pike, G. E.; Kemp, R. I.; Turner, J.: Eyewitness identification procedures and stress: A comparison of live and video identification paradises. In: *International Journal of Police Science & Management*. 2009, 11 (2), str. 183–192; Wells, G. L.; Menon, A.; Penrod, S.:

5.3 Hauptmannův proces

Pravděpodobně nejznámější a velice kontroverzí případ, u něhož byla použita hlasová rekognice a jehož průběh názorně ilustruje důvody, proč je považována za ještě problematičtější důkazní prostředek než rekognice podle vzhledu, je únos a vražda malého syna Charlese Lindbergha – letce – který v roce 1927 jako první člověk bez přestávky přeletěl Atlantský oceán. Únosce žádal po Lindberghovi výkupné, k jehož předání mělo dojít v noci na hřbitově, kam Lindbergh doprovázel doktora Johna Condonu, který výkupné předával. Zatímco Lindbergh čekal v autě, slyšel ze tmy slova osoby vzdálené přibližně sto metrů, „*Hey, doctor! Over here, over here.*“

Dvacet devět měsíců poté, v září 1934, Lindbergh identifikoval Bruna Richarda Hauptmanna jako hlas únosce a vraha svého syna. Lindbergh nejprve před soudem vypověděl, že by bylo velmi obtížné identifikovat člověka na základě těch pár slov, které slyšel. Okresní prokurátor se ho následně zeptal, zda by chtěl vidět únosce svého syna, s čímž Lindbergh souhlasil. Následující den byl do kanceláře prokurátora přiveden Hauptmann, který byl vyzván, aby zopakoval slova: „*Hey doctor! Over here, over here.*“ Lindbergh vypověděl, že hlas poznal jako hlas únosce, což se stalo klíčovým usvědčujícím důkazem, na jehož základě byl Hauptmann odsouzen a v roce 1936 popraven.¹²

V době Hauptmannova procesu nebyli k dispozici žádní odborníci, kteří by mohli posoudit přesnost Lindberghovy výpovědi. Sociálně-vědecký výzkum toho, jak dobře dokáží lidé identifikovat mluvčího podle hlasu, byl zahájen právě až Hauptmannovým procesem. Přestože v uplynulých desetiletích dosáhl vědecký výzkum v analýze lidských schopností identifikovat hlasy značných pokroků, nejsou tyto poznatky v právních rádech téměř zohledňovány. Identifikace mluvčího podle hlasu je do velké míry založena na intuici a kvalitě paměti identifikující osoby, a je vědecky téměř nepřekoumatelná. Pojistky proti falešně správné identifikaci, kterými jsou např. prvotní výslech, v jehož rámci mají být popsány významné znaky, na jejichž základě má být osoba poznána, jsou u hlasové rekognice výrazně oslabeny. Poznávající, který je zpravidla osobou bez jakéhokoli fonetického vzdělání, není schopen dostatečně přesně popsat lidský hlas ani jeho znaky, na jejichž základě by mohl ztotožňovanou osobu identifikovat. Pokud je rekognice jako důkazní prostředek považována za úkon velmi křehký a náchylný k jakýmkoli pochybením, platí to u hlasové rekognice dvojnásob.

6. Právní úprava hlasové rekognice a její specifika

6.2 Právní zakotvení

Institut rekognice je upraven jednotně v jediném paragrafu obsahujícím osm odstavců. Hlasová rekognice je zakotvena v ustanovení § 104b odst. 3 trestního řádu, který stanoví: „*Má-li být poznána osoba, ukáže se podezřelému, obviněnému nebo svědkovi mezi nejméně třemi osobami, které se výrazně*

Eyewitness evidence: Improving its probative value. In: *Psychological Science in the Public Interest*. 2006, 7 (2), str. 45–75; srov. Dvořák, M.: *Op. cit.* str. 103.

¹² FBI website: *Lindbergh Kidnapping* [online]. [zobrazeno 05-03-2023, 19:34]. Dostupné z: <<https://www.fbi.gov/history/famous-cases/lindbergh-kidnapping>>.

neodlišují. Osoba, která má být poznána, se vyzve, aby se zařadila na libovolné místo mezi ukazované osoby. Jestliže osoba má být poznána nikoliv podle svého vzezření, ale podle hlasu, umožní se jí, aby hovořila v libovolném pořadí mezi dalšími osobami s podobnými hlasovými vlastnostmi.“ Na hlasovou rekognici se zásadně použije shodná právní úprava jako na rekognici podle vzhledu, zejména ustanovení § 104b odst. 1 trestního řádu vztahující se na situace, kdy se má rekognice konat a § 104b odst. 2 trestního řádu obsahující obligatorní předchozí výsledky. Přestože zákon výslovně nestanoví, mezi kolika dalšími osobami má poznávaná osoba mluvit, z podobnosti s rekognicí podle vzhledu lze vyvodit, že i při hlasové rekognici má poznávaná osoba hovořit mezi nejméně třemi osobami, které se svým hlasem výrazně neodlišují, přičemž poznávané osobě musí být vždy umožněno, aby mluvila v jím zvoleném pořadí.¹³

6.2 První fáze

Ustanovení § 104b odst. 2 trestního řádu stanoví: „*Podezřelý, obviněný nebo svědek, kteří mají poznat osobu nebo věc, se před rekognicí vyslechnou o okolnostech, za nichž osobu nebo věc vnímali, a znacích nebo zvláštěnostech, podle nichž by bylo možno osobu nebo věc poznat. Osoba nebo věc, která má být poznána, jim nesmí být před rekognicí ukázána.*“

Ve vztahu k prvnímu okruhu informací, o kterých má být osoba vyslechnuta, patří okolnosti vnímání osoby, kam řadíme zejména časové, místní či světelné podmínky, ale i celková doba předchozího vnímání nebo tehdejší psychofyzický stav poznávajícího.¹⁴ Pro hlasovou rekognici bude v těchto případech stěžejní zejména celková doba předchozího vnímání hlasu mluvčího, neboť je vědeckými výzkumy potvrzeno, že délka trvání vnímání hlasu, jakož i počet slov a skutečnost, zda byl hlas vnímán pouze jedenkrát či opakovaně, má přímý vliv na kvalitu a délku recepce paměťové stopy.¹⁵ Naopak ostatní okolnosti, zejména místní, časové či světelné podmínky, ustupují do pozadí, a u trestné činnosti páchané prostřednictvím telefonu či jiné elektroniky nemají téměř žádnou relevanci.

Ve vztahu k druhé skupině informací, těm, které souvisí se znaky a zvláštnostmi dříve vnímané osoby, vyvstává první problematika, kterou se hlasová rekognice odlišuje od rekognice podle vzhledu. U rekognice podle vzhledu je zpravidla každý, vyjma osob, které buď mají podstatnou vadu zraku, a nebyly tak vůbec schopny poznávanou osobu vnímat, nebo osob, které trpí vadami paměti, a nebyly schopny paměťové stopy týkající se poznávané osoby uchovat, schopen relativně kvalitně popsat vzhled osoby, která má být poznána, její znaky, rysy a případné zvláštnosti. V rámci výsledku by měl být podán co nejpřesnější popis, na jehož základě bude následně probíhat tzv. typování a bude připravována druhá fáze rekognice, zejména budou vybírány osoby přibírané k provedení rekognice jakožto figuranti. Velmi významnou roli hraje předchozí výsledek pro verifikaci uskutečněné identifikace, neboť se porovnávají informace uvedené během předchozího výsledku se znaky, které má osoba, která byla v rámci druhé

¹³ Púry, F. § 104b [Rekognice]. In: Šámal, P. a kol.: *Trestní řád: 7. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1543.

¹⁴ Dvořák, M.: *Op. cit.*, str. 47.

¹⁵ McGehee F.: The Reliability of the Identification of the Human Voice. In: *The Journal of General Psychology*. 1937, 17 (2), str. 249-271.

fáze ztotožněna. Kvalita popisu, která je podána v první fázi rekognice, a skutečnost, zda na základě detailního a uceleného popisu a uvedených znaků je následně ztotožněna osoba, do značné míry určuje věrohodnost rekognice jako důkazního prostředku. Pokud je podána neúplná či nepřesná výpověď nebo se znaky uvedené ve výpovědi neshodují se znaky, na jejichž základě došlo k identifikaci, bude mít důkaz získaný rekognicí výrazně nižší váhu.¹⁶

U hlasové rekognice je již první fáze značně komplikovaná, a to zejména z důvodu, že osoby bez hlubších fonetických znalostí nejsou schopny dostatečně popsat hlas osoby, který vnímaly. Zpravidla dokáží určit pohlaví mluvčího, případně přibližný věkový rámec (např. zda se jednalo o dítě, dospělého či osobu vysokého věku), jsou schopny vypovědět, zda osoba trpěla určitými vadami řeči, jakými jsou např. dyslálie (neboli patlavost), dysartrie či koktavost, zda měla přízvuk či nářečí, a určit přibližnou výšku hlasu. Studie však ukazují, že laičtí posluchači konzistentně nadhodnocují věk mladších mluvčích a podhodnocují věk těch starších, z čehož vyplývá, že ve vztahu k těmto informacím je nezbytné přistupovat s rezervou.¹⁷ Informace získané během prvotního výslechu budou však povětšinou obecné, a možnost posouzení věrohodnosti následného znovupoznání bude značně ztížena. Popis až na naprosté výjimky, kterými by byly výrazné vady řeči či specifický přízvuk, zdaleka nepostačuje k vytipování případných podezřelých osob ani k výběru figurantů pro provedení rekognice.

Samotný výběr figurantů je pak rovněž značně komplikovaný, zejména v případech, kdy byl hlas pachatele atypický a vykazoval určité vady řeči. Jednotlivé vady jsou vysoce individuální a je velmi obtížné pro poznávajícího popsat konkrétní vadu řeči – např. o jakou formu dyslálie, dysartrie či jiné vady se jednalo, a pro vyšetřovatele nalézt figuranty s obdobnou vadou. Z řečeného vyplývá, že na podobnost objektů u rekognice podle hlasu nelze aplikovat stejně přísné požadavky podobnosti osob jako při rekognici podle vzhledu.¹⁸ Názory odborníků a praxe se v tomto ohledu poměrně rozcházejí. Zejména v zemích common law je výběr hlasů figurantů ponechán do značné míry již na počítačových programech, které na základě fonetického rozboru hlasu vyberou z databáze osoby, jejichž hlas vykazuje největší podobnost.¹⁹ Druhá skupina se přiklání k variantě, kdy je výběr figurantů prováděn na základě subjektivní úvahy vyšetřovatelů s případným přibráním znalce z oboru forenzní fonetiky.²⁰ Vždy však platí, že je nutné zvolit odpovídající jazyk pro provádění rekognice, v jakém poznávaná osoba v okamžiku trestněprávně relevantní události hovořila, a i jazykové zvláštnosti.

6.3 Druhá fáze

Rozdílnost hlasové rekognice se projevuje rovněž v druhé fázi, konkrétně v typu rekognice, neboť rekognice podle vzhledu je prováděna simultánně – poznávající vnímá všechny předvedené osoby

¹⁶ Srov. Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 333. Srov. Protivínský, M.: Pojem, úloha, procesní a kriminalistický význam rekognice v přípravném řízení. In: *Československá kriminalistika*. 1969, č. 1, str. 33-51.

¹⁷ Kreiman, J.; Sidtis, D.: Foundations of voice studies: An interdisciplinary approach to voice production and perception. In: *Malden, MA: Wiley – Blackwell*. 2011, str. 121-124.

¹⁸ Pritivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 353.

¹⁹ Jong G. D.; Nolan F.; McDougall K.; Hudson T.: Voice lineups: A practical guide. In: *International Congress of Phonetic Sciences*. 2015, str. 1-5.

²⁰ Dvořák, M.: *Op. cit.*, str. 72.

současně. Rekognice podle hlasu naopak probíhá sekvenčně tak, že jednotlivé osoby mluví postupně za sebou. Tento rozdíl vyplývá již ze samotné povahy hlasové rekognice, při níž musí mít poznávající možnost vnímat izolovaně a samostatně hlas každé z předvedených osob tak, aby mohla vjem porovnat s paměťovou stopou z trestněprávně relevantní události. I v tomto ohledu však hlasová rekognice problematictější než rekognice podle vzhledu, jelikož nezdědkakdy je poznávající v okamžiku spáchání trestného činu vystaven hlasovým projevům více osob a vyvstává zde riziko záměny hlasu pachatele s hlasem jiné osoby, jejíž hlas poznávající osoba rovněž vnímala v okamžiku trestného činu nebo bezprostředně před ním či po něm. U rekognice na základě vzhledu je tento jev popsán jako *tzv. nevědomý přenos*, při němž poznávající nevědomě promítne obraz osoby vnímané v obdobném časovém rámci, kdy vnímal pachatele, právě do podoby pachatele.²¹

Současná právní úprava zakotvuje prioritu rekognice *in natura*, a toto pravidlo se vztahuje i na rekognici podle hlasu. U hlasové rekognice *in natura* je nezbytné zajistit, aby poznávající neviděl poznávaného, a současně nedošlo ke zkreslení zvuku. Proto poznávané osoby hovoří např. zpoza zástěny či přepážky.²² Projev všech osob by měl obsahovat shodná slova, která jsou pronesena ve stejném pořadí. Zpravidla se bude jednat o předem připravená slova či věty, které se co do největší míry shodují se slovy, které si vybavuje poznávající z doby trestněprávně relevantní události. Odborníky je doporučováno, aby si poznávající nejprve vyslechl postupně projevy všech osob, a až následně případně přistoupil k identifikaci.²³

Trestní řád výslovně zakotvuje, že rekognici podle fotografie lze provést pouze, pokud není možné osobu ukázat. Toto pravidlo má významný negativní dopad na provádění hlasové rekognice, neboť rekognice podle hlasu je velmi náchylná na zmaření ze strany poznávané osoby. Poznávající může narušit průběh jakýmkoli svým aktivním projevem vybočujícím z projevů ostatních osob, příkladmo tím, že kýchne, zakašle nebo záměrně splete slova, která má říkat. Následně může namítat, že byl označen právě na základě těchto důvodů, a nikoli proto, že by byl pachatelem. Tomuto negativnímu jevu se lze vyvarovat v případě, kdy by byla prováděna rekognice podle hlasových nahrávek. Nahrávka by byla profesionálně sestříhána, v dostatečné kvalitě, bylo by zajištěno, že osoby říkají stejná slova přibližně stejnou rychlostí, a že se v průběhu rekognice nevyskytne žádný z nepředvídaných negativních jevů, který by ovlivnil její důkazní využití. Současně by bylo umožněno, aby si poznávající osoba v klidu vyslechla všechny nahrávky, případně si některé přehrála znovu, a teprve následně přistoupila k identifikaci. Celý proces by bylo možné zautomatizovat, aby ztotožňující ovládal celý postup sám, čímž by se rovněž eliminovala případná sugesce či pochybení ze strany policejního orgánu, ke kterým je každý rekogniční úkon velmi náchylný.

---

²¹ Srov. Ross, D. F.; Ceci, S. J.; Dunning, D.; Togli, M. P.: Unconscious Transference and Lineup Identification: Toward a Memory Blending Approach. In: Read, J. D.; Ross, D. F.; Togli, M. P. a kol.: *Adult Eyewitness Testimony: Current Trends and Developments*. New York: Cambridge University Press, 1994, str. 80-100. Dále srov. Dvořák, M.: *Op. cit.*, str. 112.

²² Půry, F. § 104b [Rekognice]. In: Šámal, P. a kol.: *Trestní řád: 7. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1544.

²³ Dvořák, M.: *Op. cit.*, str. 73.

Dalším faktorem, který odůvodňuje postavení rekognice dle modelů na roveň *rekognice in natura*, je skutečnost, že byl trestný čin spáchán po telefonu, a tudíž byl hlas mluvčího zkeslen použitou technikou. Nelze však automaticky presumovat, že by v takových případech byla vždy vhodnější rekognice s použitím záznamového zařízení či telefonní linky, neboť každé zařízení zkesluje hlas jinak, a mohlo by tak navzdory snaze o co nejvěrnější zachycení vjemu z trestné činnosti dojít k tomu, že by byl hlas zkeslen jiným způsobem a odlišnosti by byly větší než při provedení rekognice *in natura*. V některých případech je však vhodnější provést rekognici s použitím nahrávky, která by co nejvíce přiblížila a napodobila vjem, jaký poznávající vnímal v době trestněprávně relevantní události. Jelikož je však k rekognici podle modelů, tedy s použitím nahrávky, možné přistoupit až v momentě, kdy není možné provedení rekognice *in natura*, je využitelnost tohoto, v řadě případů mnohem vhodnějšího postupu, značně omezena.

6.4 Třetí fáze

Obdobný problém, který byl popsán u první fáze rekognice, následně vyvstává rovněž u třetí fáze, kterou je následný výslech. Přestože dle současné právní úpravy není obligatorní, odborníci zabývající se rekognicí ho výrazně doporučují.²⁴ Právní úpravu nalezneme v § 104b odst. 8 trestního řádu, přičemž musí být proveden v případech, kdy je potřeba odstranit rozpor mezi výpovědí poznávajícího a výsledky rekognice. Jelikož však původní výpověď poznávajícího bude zpravidla velmi vágní a neurčitá, zřídka se stane, že by se nacházely rozpory mezi původní výpovědí a znaky v ní uvedenými se znaky, na jejichž základě byl hlas poznávané osoby ztotožněn. Buď v předchozím výslechu poznávající takové znaky vůbec nedovedl popsat, nebo je popsal velmi obecně, a tudíž nebudou rozporné. Závěr, který byl vysloven vůči rekognici podle vzhledu, a to, že jedinec je schopen snáze znovupoznávat nežli dříve vnímané slovně reprodukovat, přičemž některé vzpomínky se mu dokonce mohou navrátit právě až při vnímání během samotného rekogničního úkonu, jsou-li uchovány v tzv. latentní vrstvě paměti,²⁵ platí u hlasové rekognice dvojnásob. Na základě výše uvedeného jsem přesvědčena, že u hlasové rekognice by měl být vždy obligatorně proveden následný výslech poznávajícího, neboť je možné, že si v průběhu rekognice uvědomil znaky, na jejichž základě byl schopen osobu identifikovat.

6.5 Místo provedení rekognice

U hlasové rekognice by mělo být rovněž zvažováno místo, kde bude rekognice provedena. V případě trestných činů spáchaných po telefonu není důvod konání rekognice mimo policejní stanici. Pokud však ztotožňující vnímal hlas poznávaného naživo, v prostorách, které se např. vyznačují zvláštní

---

²⁴ Dvořák, M.: *Op. cit.*, str. 53.

²⁵ M. Protivínský, C. Cekov: Rekognice. In: Musil, J.; Protivínský, M.; Prerad, V. a kol.: *Kriminalistika socialistických zemí*. Praha: Univerzita Karlova, 1987, str. 332. Srov. Čírtková, L.; Porada, V.: Paměťové stopy v kriminalistické teorii a forenzně psychologických aplikacích. In: *Soudní inženýrství. Časopis pro soudní znalectví v technických a ekonomických oborech*. 2005, č. 3, str. 165.

akustikou, mělo by být zváženo, zda by nebylo vhodnější provést samotný rekogniční úkon v daných či srovnatelných prostorách.

6.6 Prázdna rekognice

Vzhledem ke snížené možnosti verifikace důvodů ztotožnění u hlasové rekognice a jejího výsledku, přichází v úvahu využívání prázdné rekognice jakožto jedné z mála pojištěk proti falešné pozitivní identifikaci, která se u hlasové rekognice nabízí. Prázdna rekognice spočívá v provedení znovupoznávacího úkonu, který sestává výhradně z figurantů. Pokud by při prázdné rekognici ztotožnil poznávající některého z figurantů, a to navíc s vysokou mírou jistoty, jednoznačně by tím zpochybnil a relativizoval svou věrohodnost a schopnost identifikovat pachatele. Ze zahraničních výzkumů jednoznačně vyplývá, že prázdná rekognice výrazně přispívá k eliminaci chybných pozitivních identifikací u rekognice bez pachatele, přičemž u hlasové rekognice by její role byla ještě významnější.²⁶

7. Vědecko-psychologické aspekty hlasové rekognice

Sugestibilita hlasové identifikace a další faktory ovlivňující výsledek hlasové rekognice, kterými jsou např. rozdílná identifikace napříč etniky, délka intervalu uchování paměťové stopy a velikost vzorku hlasů při rekognici, zpochybňují nebo alespoň relativizují spolehlivost hlasové rekognice jakožto důkazního prostředku. Některé zdroje uvádí, že zejména osoby s hudebním sluchem jsou schopné si lépe zapamatovat hlas osoby než její vzhled.²⁷ „*Nejen kriminalistická teorie, ale i praxe dokazuje, že lidé jsou schopni znovu poznávat jiné osoby podle charakteristických znaků jejich hlasu a řeči. [...] Hlas a řeč dobře známých osob rozeznáváme dokonce podle několika pronesených slabik, a to i po telefonu, který v jistém stupni zkresluje některé znaky hlasu.*“²⁸ Jiné výzkumy naopak uvádí, že sluchová paměť je spojena s horšími výsledky než paměť vizuální, a je i více nespolehlivá.²⁹ Názory odborníků se tedy různí.

Současný stav poznání nám umožňuje konstatovat, že stejně jako u rekognice podle vzhledu, u které sahají individuální rozdíly ve schopnosti identifikace od prozopagnózie, kterou podle nejnovějších dat z roku 2023 trpí přibližně 3 % populace,³⁰ až po tzv. super-rozpoznávání, se schopnosti sluchové paměti jednotlivých osob diametrálně liší.³¹ Doposud však nemáme spolehlivá vodítka, na jejichž základě by bylo možné odhadnout či určit u té které osoby, jak kvalitní sluchovou paměť má právě ona, a tudíž jak věrohodné může jí učiněné ztotožnění být. Novodobé studie podrobily analýze

---

²⁶ Dvořák, M.: *Op. cit.*, str. 293.

²⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (159/2007 USn.). Bod II. odůvodnění, odst. třetí.

²⁸ Protivínský, M.; Tiplica, M.: Teorie a praxe v trestním dokazování znovupoznáváním osob a věcí. In: *Acta universitatis Carolinae. Iuridica Monographia XLVI.* 1986, str. 65-66.

²⁹ McGorery, P. G., McMahon, M.: A fair 'hearing': Earwitness identifications and voice identification parades. In: *The International Journal of Evidence & Proof*, 2017, 21(3), str. 262-286.

³⁰ DeGutis, J.; Bahierathan, K.; Barahona, K.; Lee, E.; Evans, T.; Shin, H. M.; Mishra, M.; Likitlersuang, J.; Wilmer, J.: What is the prevalence of developmental prosopagnosia? An empirical assessment of different diagnostic cutoffs. In: *Cortex*. 2023, str. 1-16.

³¹ Aglieri, V.; Watson, R.; Pernet, C. a kol.: The Glasgow Voice Memory Test: Assessing the ability to memorize and recognize unfamiliar voices. In: *Behav Res.* 2017, 49, str. 97-110.

hypotézu, zda schopnost identifikace obličeje předpovídá i schopnost identifikace hlasu, a potvrdily existenci phonognózie, tedy sluchové obdoby prozopagnózie jakožto defektu znemožňujícím rozpoznávání lidských hlasů. Následně, v souladu s očekáváními, předčili ti, kteří měli výjimečnou paměť na obličeje a dovednost je porovnávat, jiné skupiny osob účastnících se studie rovněž v identifikaci na základě hlasu. Lze uzavřít, že byla prokázána korelace mezi schopnostmi pamatovat si obličeje se schopnostmi sluchové paměti.³²

7.1 Výzkum Frances McGehee

Již rok po Hauptmannově popravě proběhl první výzkum věnující se identifikaci mluvího na základě hlasu. Frances McGehee, profesorka psychologie na Univerzitě v Illinois a první osoba, která vědecky zkoumala rozpoznávání mluvích a jeho význam pro soudní řízení, nechala studenty poslouchat neznámou osobu čtoucí úryvek o 56 slovech a následně testovala jejich rozpoznávací paměť v různých časových intervalech. McGehee pracovala celkem se 740 účastníky výzkumu, které rozdělila do 15 skupin, v jejichž rámci dále zkoumala vliv různorodých podmínek na rozpoznávací paměť – např. vliv časové prodlevy, pohlaví, etnické příslušnosti, zastření hlasu nebo počet původně slyšených hlasů. Studenti byli následně testováni, zda jsou schopni poznat čtenáře ze skupiny pěti hlasů. Druhý den byla identifikace úspěšná u 83 %, po třech týdnech poznalo čtenáře pouze 51 % a o pět měsíců později byla úspěšnost na pouhých 13 %. Pokud byly místo živých mluvích použity nahrané hlasy, přesnost rozpoznávání byla po dvou dnech 85 %, po dvou týdnech výrazně klesla na 48 % a následně se relativně ustálila, kdy po osmi týdnech vykazovala 45 %.

Mezi další faktory, jejichž vliv na identifikaci byl zkoumán, patřilo pohlaví identifikujícího, etnická příslušnost mluvího či vliv většího množství hlasů na rozpoznávací paměť. Rovněž byla zkoumána problematika zastřených hlasů, kdy se mluvíci snažili změnit výšku svého hlasu ve fázi čtení úryvku, a následně při znovupoznávání obnovili svůj přirozený hlas. V případě zastřeného hlasu klesla rozpoznávací schopnost posluchačů již po jednodenním intervalu z 80 % na 67 %.³³

Přestože výzkum McGehee odstartoval výzkumnou činnost v oblasti hlasové identifikace, kdy řada jejích hypotéz byla následně potvrzena dalšími provedenými výzkumy a jeho význam je nepopíratelný, je nezbytné zmínit, že se McGehee v rámci jeho provádění a vyhodnocování výsledků dopustila řady pochybení, a proto by některé závěry z něho vyplývající měly být brány s rezervou.

Nicméně zjištění, že přesná identifikace mluvího přetrvává po určitou dobu a poté se rapidně zhoršuje, a to výrazně více než například u rekognice podle vzhledu, bylo následně potvrzeno i novějšími studiemi. Rovněž bylo následně prokázáno, že velmi záleží na době, po kterou máte možnost hlas mluvího vnímat, a také to, zda ho slyšíte pouze jedenkrát nebo vícekrát. Možnost opakovaného

---

³² Jenkins, R. E.; Tsermentseli, S.; Monks, C. P. a kol.: Are super-face-recognisers also super-voice-recognisers? Evidence from cross-modal identification tasks. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2021, 35, str. 590–605.

³³ Yarmey, A. D.; Yarmey, M. J.; Todd, L.: Frances McGehee (1912-2004): the first earwitness researcher. In: *Perceptual and Motor Skills*. 2008, 106(2), str. 94–387.

vnímání hlasu zvyšuje pravděpodobnost správné identifikace, byť by se v souhrnu jednalo o kratší časový úsek.³⁴

7.2 Výzkum Daniela Yarmeyho

Dalším významným faktorem je skutečnost, zda identifikující mluvčího zná, a pokud ano, tak do jaké míry. Ve výzkumu vedeném kanadským psychologem Danielem Yarmeyem bylo zjištěno, že poznávající je schopen identifikovat hlas osoby blízké – např. člena rodiny – s přesností 89 %, ale již u sousedů nebo kolegů tato pravděpodobnost klesla na 66 %.³⁵ Nicméně ani dobrá známost osoby mluvčího neposkytuje garanci správné identifikace, neboť některé hlasy, zejména pak rodinných příslušníků, si mohou být vzájemně velmi podobné a snadno zaměnitelné. Zkušeni imitátoři tak často záměnu úmyslně vyvolávají a možnost falešné pozitivní identifikace v soudním řízení je nasnadě.

Efektivní způsob, kterým mohou pachatelé ztěžovat pravděpodobnost rozpoznání svého hlasu jsou různé formy maskování. Nejsnazší formou je šeptání nebo jiné zkreslení hlasu – např. výšky. Z praxe je známá metoda maskování hlasu prováděná brazilskými únosci. V situacích, kdy žádají o výkupné, si vkládají tužku mezi zuby, čímž vytváří složité akustické změny tím, že ovlivňují pohyb jazyka a čelisti,³⁶ takže je mnohem obtížnější jeho hlas identifikovat.³⁷

Stejně jako je tomu u rekognice podle vzhledu, i u hlasové rekognice mají lidé tendenci přeceňovat své identifikační schopnosti. Výzkum však odhalil i podstatné rozdíly ve schopnostech jednotlivých osob identifikovat hlasy, avšak důvody, proč tomu tak je, nejsou dosud plně objasněny. Podle doposud známých poznatků schopnost identifikace mluvčího do jisté míry koreluje s hudebním sluchem a některými aspekty paměti, ale žádný verifikovatelný a věrohodný způsob, jak odhalit schopnosti identifikace u jednotlivých poznávajících, nebyl dosud vytvořen. Pokud by byly k dispozici testy schopností, které by byly schopné spolehlivě prokázat, že poznávající má omezenou schopnost identifikovat hlasy, mohlo by to být významným vodítkem pro posouzení věrohodnosti případného důkazu získaného hlasovou rekognicí, a tím přispět ke snížení počtu justičních omylů.

8. Ústavněprávní problematika hlasové rekognice

Jedno z hlavních úskalí hlasové rekognice, respektive důvodů, proč se oproti rekognici podle vzhledu s hlasovou rekognicí setkáme spíše výjimečně a spíše je prováděna hlasová identifikace pachatele odborníky z oboru forenzní fonetiky, má svůj původ v nálezů Ústavního soudu, který se zabýval problematikou povinnosti podrobit se prováděné rekognici. Ústavní soud se vyjádřil k problematice zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*. V této souvislosti vydělil dva okruhy

³⁴ McGehee F.: The Reliability of the Identification of the Human Voice. In: *The Journal of General Psychology*. 1937, 17 (2), str. 249-271.

³⁵ Yarmey, A. D.; Yarmey, A. L.; Yarmey, M. J.; Parliament, L.: Commonsense beliefs and the identification of familiar voices. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2001, 15, str. 283–299.

³⁶ Touto metodou dochází ke změně základních formantů trojrozměrného spektra řeči, které jsou zkoumány v rámci akustické analýzy hlasu.

³⁷ Figueiredo, R.; Britto, H.: A report on the acoustic effects of one type of disguise. In: *International Journal of Speech Language and the Law*. 2013, 3, str. 168-175.

trestněprocesních úkonů. První okruh úkonů se vyznačuje aktivitou obviněného, ke kterým nesmí být žádným způsobem donucován. Druhým okruhem úkonů jsou ty, u kterých postačí prosté pasivní strpění ze strany obviněného, a ke kterým může být přinucen. Ústavní soud vycházel zejména z principu proporcionality mezi jednotlivými hodnotami a právy chráněnými ústavním pořádkem.

Ve vztahu k rekognici Ústavní soud uzavřel, že k rekognici, při které je obviněný nucen toliko pasivně strpět poznávací proceduru, tedy typicky rekognici podle vzhledu, může být obviněný donucován přípustnými prostředky (předvedením či uložením pořádkové pokuty). *„Naproti tomu v takovém případě, kdy policejní orgán vyzval obviněného v rámci rekognice k hlasovému projevu, došlo k překročení hranice mezi úkonem, při němž je obviněný toliko pasivním objektem vyšetřovacího úkonu, a situací, kdy je obviněný nucen k aktivnímu jednání, jímž se sám může usvědčit. Bylo by v rozporu s právem neobviňovat sám sebe, pokud by pod sankcí pořádkové pokuty měl obviněný být „donucen mluvit“. Policejní orgán tedy v daném případě nepostupoval správně, když stěžovatele předem nepoučil o jeho právu odmítnout uvedená slova opakovat. Policejní orgán sice může obviněného vyzvat, aby promluvil nebo jinak aktivně jednal, musí jej však poučit, že to může odmítnout; pokud obviněný nebyl takto poučen, je provedená rekognice neúčinným důkazem.“*³⁸

9. Úskalí hlasové rekognice

Kromě výše zmíněného zákazu donucování k aktivnímu projevu během rekognice, které je považováno za hlavní slabinu rekognice podle funkčně-dynamických znaků, patří mezi problematické aspekty rovněž záměrné maření jejího průběhu. Maření se může projevit jak při samotném páchání trestné činnosti, kdy pachatelé vědomě mění svůj hlas tak, aby jejich následná identifikace byla obtížnější či nemožná, tak při následném provádění rekognice. Zpravidla se v daných případech bude jednat o vědomé předstírání přízvuku, mluvení v cizím jazyce, změnu výšky hlasu či imitování určitých vad řeči. Ve výsledku mohou vznikat různé kombinace, kdy zkušený pachatelé mění svůj hlasový projev při trestněprávně relevantní události, a následně, při provádění rekognice, se vrátí ke svému přirozenému projevu.

Znalci v oblasti fonetiky, jejichž přítomnost je při provádění hlasové rekognice dle mého názoru nanejvýš žádoucí, nebo kteří následně analyzují audiovizuální záznam z rekognice, jsou schopni odhalit, že daná osoba zastírá a mění svůj hlasový projev. Proto je pro pachatele příznivější, a pro jeho ztotožnění výrazně obtížnější, pokud mění své hlasové projevy pouze při trestné činnosti. V těchto situacích nezřídka dochází k tomu, že se pachatelé dobrovolně podrobují rekognici s vědomím, že je jejich odhalení vysoce nepravděpodobné. V takovýchto případech mohou být vodítky pro ztotožnění pouze charakteristické znaky nebo vady řeči.

V některých státech, například ve Velké Británii, se snaží vyřešit problematiku maskování prováděním rekognice bez vědomí poznávané osoby. Naše právní úprava a judikatura však takový postup nepřipouští, neboť poznávaná osoba má možnost odmítnout aktivní účast a nesmí být

---

³⁸ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III ÚS 528/06 (159/20007 USn.)

donucována k sebeobviňování a výše zmíněný postup by jí takového práva zbavoval. Výsledkem takového postupu by proto byl procesně nepoužitelný důkaz.

Ke změně hlasu nicméně nemusí docházet pouze záměrně za účelem maření ztotožnění. Hlasový projev je přímo ovlivňován aktuálním psychofyzilogickým stavem poznávaného. Samotná rekognice bude zpravidla jak pro pachatele, tak pro osobu, která je osobou podezřelou, avšak trestného činu se nedopustila, stresovou situací. Jak je uvedeno výše, stres má přímý vliv na výšku hlasu osoby, ale může dojít rovněž k neúmyslnému zakoktání, přeroknutí či jiné chybě v průběhu rekognice, na jejichž základě může být následně věrohodnost rekognice zpochybněna.

Dalším úskalím je ustanovení § 104b odst. 2 in fine trestního řádu. Osoba, která má být poznána, nesmí být poznávající osobě před provedenou rekognicí ukázána. Stejný princip platí u rekognice podle hlasu, a to, že poznávající osoba nesmí před provedenou rekognicí slyšet hlas osoby, která má být poznána. To vyplývá již ze samotné podstaty rekognice, neboť poznávající porovnává svou paměťovou stopu vztahující se k dříve vnímanému hlasu s aktuálním vjemem. V momentě, kdy by poznávající slyšel, např. na policejní stanici, hlas osoby, která má být poznána, již není možné určit, zda ji označil proto, že ji slyšel v okamžiku trestněprávně relevantní události, nebo z důvodu, že předmětný hlas slyšel na policejní stanici těsně před provedením rekognice. Zákonné provedení rekognice je proto velmi náchylné k tomu, aby bylo zmařeno poznávanou osobou. U rekognice podle vzhledu lze snadno logisticky zajistit, aby poznávaná osoba nebyla poznávajícímu předem ukázána. V případě, že však poznávaný bude chtít provedení rekognice zmařit nebo její výsledky alespoň zrelativizovat, není nic snazšího, než se výrazně hlasově projevat na policejní služebně a následně argumentovat tím, že ho poznávající musel slyšet, a právě z toho důvodu ho označil. V případě nedodržení zákonných požadavků na rekognici by se jednalo o absolutně neúčinný důkaz, který nebude možné použít v soudním řízení.

Vzhledem k tomu, že je rekognice velmi křehký procesní úkon a může se stát silným usvědčujícím důkazem, kladou soudy na dodržování formálních náležitostí rekognice značný důraz. Takto se vyjádřil Nejvyšší soud, který uvedl: „*K rekognici osoby za účasti svědka jako poznávající osoby lze jako k důkazu přihlížet, jen když byly při jejím provádění dodrženy všechny zákonné podmínky, zejména byl-li před provedením rekognice svědek vyslechnut v odpovídajícím procesním postavení a je-li doloženo, že byl podle zákona poučen, přičemž poznávaná osoba mu nebyla ukázána ještě před rekognicí.*“³⁹ S přihlédnutím k výše uvedenému je nanejvýš žádoucí, aby ve vztahu k hlasové rekognici byla vytvořena metodika postupu jejího provádění, kterou se orgány činné v trestním řízení budou řídit, aby byla eliminována pochybení, v jejichž důsledku je výsledný důkaz absolutně neúčinný.

---

³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 1. 2002, sp. zn. Tz 237/2001 (publikováno T 373).

10. Forenzní identifikace mluvího

V praxi využívanější metoda,⁴⁰ jejímž prostřednictvím může dojít k individuální identifikaci pachatele, je kriminalistická audioexpertiza prováděná zejména na Kriminalistickém ústavu a soudními znalci z oboru forenzní fonetiky. Audioexpertiza se zabývá zkoumáním mluvených projevů s cílem individuální identifikace mluvího a v situacích, kdy není možné jednoznačně určit mluvího, slouží alespoň k tipování věku, původu, bydliště, povolání nebo vzdělání dané osoby, a tedy k profilování mluvího.⁴¹ Je založena na skutečnosti, že pomocí specifických fonetických, lingvistických a elektroakustických metod je na zvukovém záznamu možné vyhledat zvláštní znaky hlasu, graficky je zobrazit, změřit a určit ty, které jsou charakteristické pro jedinou osobu. K tomuto účelu slouží několik metod zkoumání, přičemž mezi dvě nejpoužívanější, jejichž prostřednictvím získané důkazy jsou českými soudy uznávány jako přípustné, patří fonetická a akustická analýza hlasu.⁴² Kvůli svým navzájem se doplňujícím výhodám a nevýhodám jsou v praxi obě metody kombinovány a nelze jednu z nich upřednostnit.⁴³ Fonetická analýza se zabývá znaky v oblasti jazykového systému mluvího, mezi které řadíme dialekt, přízvuk, přítomnost řečových vad, kvalitu či dikci řeči a také tzv. *suprasegmentální parametry řeči*, kterými jsou tempo, melodie, pauzy či dynamika řeči. V rámci akustické analýzy jsou následně pomocí přístrojů zkoumány fyzikálně měřitelné znaky, kterými jsou průměrná základní frekvence a krátkodobé i dlouhodobé hodnoty formantových frekvencí, které jsou zachyceny v sonogramu.⁴⁴ Výsledky těchto analýz jsou následně vyhodnocovány a zpracovávány buď ve formě odborných stanovisek či znaleckých posudků. Závěry v nich uvedené jsou slovní (na škále: *mluvčí je totožný – nelze vyloučit, že je mluví totožný*). V rámci vyhodnocování hrají významnou roli zkušenosti toho kterého znalce a hodnocení je ve svém důsledku subjektivní. V České republice znalci poskytují jednoznačný závěr o individuální identifikaci, což však není ve světě přijímáno jednotně. Současně i zde platí, že je možné nechat zpracovat revizní znalecký posudek, přičemž veškeré analýzy by měly být znovu proveditelné a závěry přezkoumatelné. Přestože se již od 70. let 20. století usiluje o možnost tzv. *automatického rozpoznávání mluvího*, tedy o vývoj softwaru, který by byl schopen, napříč všemi jazyky, automaticky určit identitu mluvího, v současné době neexistuje žádný, jehož prostřednictvím by bylo možné získat jednoznačný závěr o identifikaci, neboť veškeré v dnešní době dostupné softwary stále vykazují chybovost v rozmezí 5-10 %.⁴⁵ Proto není automatické rozpoznávání mluvího soudy uznáváno jako samostatná metoda hlasové analýzy, a tedy není přípustné jako důkazní prostředek.

---

⁴⁰ Dle mne dostupných informací z rozhovorů s doc. Skarnitzlem a PhDr. Svobodou je ročně prováděno přibližně 250 analýz. Nejčastěji se jedná o případy úvěrových podvodů, organizované trestné činnosti týkající se prostituce, obchodování s lidmi či drogové trestné činnosti.

⁴¹ Skarnitzl, R., ed.: *Fonetická identifikace mluvího*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014, str. 15.

⁴² Skarnitzl, R., ed.: *Op. cit.* str. 13.

⁴³ Nolan, F.: Speaker Recognition and Forensic Phonetics. In: *W. J. Hardcastle & J. Laver (Eds.), The Handbook of Phonetic Sciences*. 1999, str. 744-767.

⁴⁴ Skarnitzl, R., ed.: *Op. cit.* str. 17.

⁴⁵ Voice Biometrics: *Will Voice Biometrics Be Accurate Enough?* [online]. [zobrazeno 07-04-2023, 16:48]. Dostupné online na: < <https://www.voicebiogroup.com/index.html> >.

11. Závěr

O nápravu justičních omylů způsobených úskalími rekognice a pochybeními při jejím provádění se usiluje, zejména v zemích common law, jak v případě rekognice podle vzhledu, tak u hlasové rekognice. Kromě známého programu *The Innocent Project* v USA dochází i v jiných případech k obnově soudních řízení, pokud jsou dány důvodné pochybnosti u starších případů, u nichž byl zachován vzorek DNA, jehož analýza nemohla být v době soudního procesu provedena. Příkladem může být případ Guye Paula Morina, který byl v roce 1992 odsouzen za znásilnění a vraždu mladé dívky, přičemž odsouzení bylo založeno na chybné identifikaci jeho hlasu matkou dítěte. V noci, kdy byl zločin páchán, slyšela řada lidí před domem oběti mužský hlas, avšak nikdo v té době hlas neidentifikoval. Po Morinově zatčení však jeho hlas identifikovala matka oběti. Morin byl odsouzen k 25 letům vězení, ale následně zproštěn díky analýze vzorku DNA po odpykaných 18 měsících.

Na rozdíl od většiny ostatních forenzních věd, jejichž představitelé si často vášnivě hájí své pole působnosti, stáli odborníci na fonetiku v čele těch, kteří zpochybňovali spolehlivost hlasové analýzy. Jedním z důvodů je skutečnost, že fonetika nachází uplatnění i mimo soudní řízení, zejména v oblasti bezpečnostních agentur, které využívají softwary pro rozpoznávání hlasu, a proto je věrohodnost a chybovost této metody velmi intenzivně diskutována a je zde všeobecný zájem na zdokonalování a spolehlivosti těchto metod. I těmto důvodům lze přičítat neustálý vývoj spolehlivějších metod identifikace hlasů, přičemž pokrok v oblasti počítačových technologií a umělé inteligence může mít významný vliv na forenzní identifikaci hlasu.

V současné době však ani ty nejpokročilejší technologie nejsou schopné jednoznačně identifikovat hlas při zastření a v případě nekvalitních hlasových záznamů se jejich výkonnost významně snižuje. Nicméně, ani pokud by k vývoji takové technologie v budoucnu došlo, nevyřeší to situace, kdy nahrávka hlasu pachatele k dispozici nebude, a jeho identifikace bude spoléhat výlučně na lidskou paměť a její (ne)chybovost. V tomto směru je nanejvýš žádoucí, aby byla obligatorně prováděna prázdná rekognice jakožto jeden z mála nástrojů k alespoň částečnému ověření věrohodnosti poznávajícího.

Pro provádění hlasové rekognice by bylo jednoznačně vhodnější, pokud by v trestním řádu nebyla zakotvena subsidiarita rekognice podle modelů ve vztahu k rekognici *in natura*. Na nevhodnost této úpravy je poukazováno rovněž ve vztahu k rekognici podle vzezření⁴⁶ a ke stejnému závěru lze dospět i u rekognice podle hlasu.

Domnívám se, že by rovněž bylo vhodné zavést povinnou účast znalce z oboru forenzní fonetiky při prvotním výsledku poznávajícího, výběru hlasů do rekogniční sestavy, jakož i při samotném provádění rekognice. V rámci prvotního výsledku by díky svým odborným znalostem mohl pomoci ke konkrétnějšímu popisu hlasu poznávaného poznávající osobou, neboť přesně ví, na jaké oblasti či markanty hlasu se zaměřit a jaké otázky za tímto účelem případně poznávajícímu pokládat, což by

---

⁴⁶ Dvořák, M.: *Op. cit.*, str. 287.

následně i vedlo k výběru víc odpovídajících hlasů do rekogniční sestavy. Při znovupoznávání by mohl poukázat na případné maskování hlasu podezřelým, a tím případně poskytnout vodítka pro hodnocení prováděné rekognice či následný výsledek.

Jak vyplývá z výše uvedených výzkumů, křivka zapomínání je u hlasové paměti ještě strmější než u paměti vizuální. Proto je nezbytné, aby byla hlasová rekognice prováděna co nejdříve, jakmile to je možné, tedy zpravidla jako neodkladný úkon podle § 158a trestního řádu. K možnosti provést rekognici v co nejkratším časovém rámci by přispělo výše zmíněné *zrovnoprávnění* rekognice podle modelů s rekognicí *in natura*.

Vzhledem k měnícímu se charakteru trestné činnosti, která je čím dál častěji páchána pomocí moderních technologií, a masovému rozmachu podvodů v rámci kyberprostoru, u nichž je paměťová stopa poškozeného často jedním z mála vodítek k pachateli, mám za to, že hlasová rekognice by mohla být velmi užitečným nástrojem při odhalování pachatelů tohoto typu trestné činnosti. Jak však vyplynulo z této práce, pro efektivní provádění hlasové rekognice by bylo vhodné novelizovat právní úpravu § 104b trestního řádu s ohledem na její specifika a přijmout jednotnou metodiku pro její provádění tak, aby důkazy jejím provedením získané mohly sloužit jako věrohodný důkaz v trestním řízení a nebyly příčinou justičních omylů.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury – monografie, učebnice, sborníky, komentářová literatura

- Němec, M.: *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: Eurounion, 2004. 358 str. ISBN: 80-7317-0361.
- Jelínek J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021. 944 str. ISBN: 978-80-7502-550-0.
- Císařová, D. Fenyk, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Linde, 2004. 829 str. ISBN: 80-7201-463-3.
- Dvořák, M.: *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. 352 str. ISBN: 978-80-7502-532-6.
- Prerad V. a kol.: *Kriminalistika. Prozatímní učební text z oboru kriminalistické taktiky*. Praha: Tiskárna MV v Praze, 1968. 480 str. ISBN: nepřiděleno.
- Šámal, P. a kol.: *Trestní řád: Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 4700 str. ISBN: 978-80-7400-465-0.
- Musil, J.; Protivínský, M.; Prerad, V. a kol.: *Kriminalistika socialistických zemí*. Praha: Univerzita Karlova, 1987. 365 str. ISBN: nepřiděleno.
- Skarnitzl, R., ed.: *Fonetická identifikace mluvího*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. 164 str. ISBN: 978-80-7308-548-3.
- Kreiman, J.; Sidtis, D.: *Foundations of voice studies: An interdisciplinary approach to voice production and perception*. In: Malden, MA: Wiley – Blackwell. 2011, str. 121-124. ISBN: 978-0-631-22297-2.

2. Seznam použité literatury – odborné články, periodika, statě ve sbornících

- Sherrin C.: Earwitness Evidence: The Reliability of Voice Identifications. In: *Osgoode Hall Law Journal*. 2015, 52 (3), str. 5. ISSN: 819-862.
- Diamond, N. B.; Armson, M. J.; Levine, B.: The Truth Is Out There: Accuracy in Recall of Verifiable Real-World Events. In: *Psychological Science*. 2020, 31 (12), str. 1544–1556.
- Deffenbacher, K. A.; Bornstein, B. H.; Penrod, S. D.; McGorty, E. K.: A meta-analytic review of the effects of high stress on eyewitness memory. In: *Law and Human Behavior*. 2004, 28 (6), str. 687–706. ISSN: 0147-7307.
- Brace, N. A.; Pike, G. E.; Kemp, R. I.; Turner, J.: Eyewitness identification procedures and stress: A comparison of live and video identification parades. In: *International Journal of Police Science & Management*. 2009, 11 (2), str. 183–192. ISSN: 1461-3557.
- Wells, G. L.; Menon, A.; Penrod, S.: Eyewitness evidence: Improving its probative value. In: *Psychological Science in the Public Interest*. 2006, 7 (2), str. 45–75. ISSN: 1529-1006.
- McGehee F.: The Reliability of the Identification of the Human Voice. In: *The Journal of General Psychology*. 1937, 17 (2), str. 249-271.
- Protivínský, M.: Pojem, úloha, procesní a kriminalistický význam rekognice v přípravném řízení. In: *Československá kriminalistika*. 1969, č. 1, str. 33-51. ISSN: 0862-1969.
- Jong G. D.; Nolan F.; McDougall K.; Hudson T.: Voice lineups: A practical guide. In: *International Congress of Phonetic Sciences*. 2015, str. 1-5.
- Ross, D. F.; Ceci, S. J.; Dunning, D.; Togliani, M. P.: Unconscious Transference and Lineup Identifikace: Toward a Memory Blending Approach. In: Read, J. D.; Ross, D. F.; Togliani, M. P. a kol.: *Adult Eyewitness Testimony: Current Trends and Developments*. New York: Cambridge University Press, 1994, str. 80-100. ISSN: 978-05-117-5919-2.
- Čírtková, L.; Porada, V.: Paměťově stopy v kriminalistické teorii a forenzně psychologických aplikacích. In: *Soudní inženýrství. Časopis pro soudní znaleství v technických a ekonomických oborech*. 2005, č. 3, str. 165. ISSN: 1211-443X.
- Protivínský, M.; Tiplica, M.: Teorie a praxe v trestním dokazování znovupoznáváním osob a věcí. In: *Acta universitatis Carolinae. Iuridica Monographia XLVI*. 1986, str. 65-66. ISSN: 0323-0619.

- McGorry, P. G., McMahon, M.: A fair ‘hearing’: Earwitness identifications and voice identification paradigms. In: *The International Journal of Evidence & Proof*. 2017, 21(3), str. 262–286. ISSN: 1365-7127.
- DeGutis, J.; Bahierathan; K., Barahona, K.; Lee, E.; Evans, T.; Shin, H. M.; Mishra, M.; Likitlersuang, J.; Wilmer, J.: What is the prevalence of developmental prosopagnosia? An empirical assessment of different diagnostic cutoffs. In: *Cortex*. 2023, str. 1–16. ISSN: 0010-9452.
- Aglieri, V.; Watson, R.; Pernet, C. a kol.: The Glasgow Voice Memory Test: Assessing the ability to memorize and recognize unfamiliar voices. In: *Behaviour Research and Therapy*. 2017, 49, str. 97–110.
- Jenkins, R. E.; Tsermentseli, S.; Monks, C. P. a kol.: Are super-face-recognisers also super-voice-recognisers? Evidence from cross-modal identification tasks. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2021, 35, str. 590–605. ISSN: 0888-4080.
- Yarmey, A. D.; Yarmey, M. J.; Todd, L.: Frances McGehee (1912-2004): the first earwitness researcher. In: *Perceptual and Motor Skills*. 2008, 106 (2), str. 94–387.
- McGehee F.: The Reliability of the Identification of the Human Voice. In: *The Journal of General Psychology*. 1937, 17 (2), str. 249-271.
- Yarmey, A. D.; Yarmey, A. L.; Yarmey, M. J.; Parliament, L.: Commonsense beliefs and the identification of familiar voices. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2001, 15, str. 283–299.
- Figueiredo, R.; Britto, H.: A report on the acoustic effects of one type of disguise. In: *International Journal of Speech Language and the Law*. 2013, 3, str. 168-175.
- Nolan, F.: Speaker Recognition and Forensic Phonetics. In: *W. J. Hardcastle & J. Laver (Eds.), The Handbook of Phonetic Sciences*. 1999, str. 744-767.

3. Seznam použitých internetových zdrojů

- British Voice Association: *The effects of stress and emotion on the voice*. [online]. [zobrazeno 02-04-2023, 9:44]. Dostupné online na: <https://www.britishvoiceassociation.org.uk/voicecare_stress-emotion-voice.htm>.
- FBI website: *Lindbergh Kidnapping* [online]. [zobrazeno 05-03-2023, 19:34]. Dostupné z: <<https://www.fbi.gov/history/famous-cases/lindbergh-kidnapping>>.
- Voice Biometrics: *Will Voice Biometrics Be Accurate Enough?* [online]. [zobrazeno 07-04-2023, 16:48]. Dostupné online na: <<https://www.voicebiogroup.com/index.html>>.

4. Judikatura

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01 (37/2002 USn.).
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (159/2007 USn.).
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 1. 2002, sp. zn. Tz 237/2001 (publikováno T 373).